

Araştırma Makalesi / Research Article

Sömürge Döneminde Vergilendirmenin Ekonomik ve Politik Boyutu: Madagaskar Örneği

Economic and Political Aspects of Taxation During the Colonial Era: Evidence from Madagascar

Begüm Kireşçi¹ 
Sami Mahir Kireşçi² 

MAKALE BİLGİSİ

Başvuru: 25.03.2025
Revizyon: 11.11.2025
Kabul: 19.12.2025
Yayın: 31.12.2025

Anahtar Kelimeler

Kelle Vergisi
Sömürge Vergilendirmesi
Madagaskar
Vergilendirme Tarihi
Vergilendirme ve Güç

Jel Kodları

H20, H71, N47

ÖZ

İnsanlığın en temel amaçlarından biri, varlığını sürdürebilmek ve yaşam koşullarına uyum sağlayabilmektir. Bu temel güdü, tarihsel süreçte bireyler ve topluluklar arasında hem iş birliğini hem de rekabeti teşvik etmiştir. İş birliği ve rekabet dinamikleri, ekonomik, siyasi ve yönetsel alanlarda toplumsal ilişkiler ağının şekillenmesine katkıda bulunmuş, bireyler ve devletlerarası etkileşimleri belirleyen önemli unsurlardan biri hâline gelmiştir. Devletlerarası rekabet, ekonomik ve siyasi üstünlük sağlama hedefiyle güç mücadelesine dönüşebilmekte ve çeşitli politika araçlarından yararlanılmaktadır. Bu bağlamda, vergilendirme politikaları devletler için yalnızca bir gelir kaynağı değil, aynı zamanda bir güç aracı olarak da kullanılmaktadır. Vergilerin, devletlerin ekonomik ve siyasi gücünü pekiştiren bir mekanizma olarak işleyişini ortaya koymak amacıyla bu çalışma, Fransızların Madagaskar'ı işgal ettikten sonra uyguladığı vergi politikalarını incelemektedir. Söz konusu vergilendirme süreçlerinin sömürge yönetimi bağlamındaki ekonomik ve toplumsal etkileri analiz edilerek, vergilerin bir güç aracı olarak nasıl işlev gördüğü değerlendirilecektir. Bu çalışma, Fransızların Madagaskar'ı işgalinin ardından uyguladığı vergi politikaları arasında özellikle "Ahlak Kazandıran Vergi" (impôt moralisateur) adlı düzenlemenin ekonomik ve toplumsal etkilerini incelemektedir. Bu vergi, Fransa'nın yerel halk üzerindeki ekonomik ve kültürel kontrolünü artırmak amacıyla kullanılan bir araç olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, gelişmekte olan ülkeler için ekonomik bağımsızlık, sürdürülebilir kalkınma ve adil vergi sistemleri adına öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler, geçmişin hatalarından ders alınması yanı sıra gelecekte benzer bağımlılık ilişkilerinin önlenmesi açısından da önem taşımaktadır.

MANUSCRIPT INFO

Submitted: 25.03.2025
Revised: 11.11.2025
Accepted: 19.12.2025
Published: 31.12.2025

Keywords

Head Tax
Colonial Taxation
Madagascar
History of Taxation
Taxation and Power

Jel Codes

H20, H71, N47

ABSTRACT

One of the most fundamental aims of humankind is to preserve its existence and to adapt to prevailing living conditions. This intrinsic drive has historically fostered both cooperation and competition among individuals and communities. The dynamics of cooperation and competition have shaped networks of social relations across economic, political, and administrative spheres, and have become pivotal factors determining interactions among individuals as well as between states. Inter-state competition, in particular, may transform into a struggle for power oriented toward achieving economic and political ascendancy, during which various policy instruments are mobilized. Within this framework, taxation policies function not merely as sources of revenue but also as mechanisms of power for states. In order to illuminate how taxation operates as a mechanism that reinforces the economic and political authority of states, this study examines the tax policies implemented by France following its occupation of Madagascar. By analyzing the economic and social implications of these taxation practices within the context of colonial administration, the study evaluates the ways in which taxes served as instruments of domination. The analysis focuses especially on the "Moralizing Tax" (impôt moralisateur), one of the principal fiscal measures introduced by the French in the aftermath of the occupation. This tax is interpreted as a tool through which France intensified its economic and cultural control over the local population. Furthermore, the study offers recommendations for developing countries concerning economic independence, sustainable development, and equitable tax systems. These recommendations are significant not only for drawing lessons from historical injustices but also for preventing the re-emergence of similar dependency relations in the future.

Önerilen Atf
Suggested Citation

Kireşçi, B., & Kireşçi, S. M. (2025). Sömürge döneminde vergilendirmenin ekonomik ve politik boyutu: Madagaskar örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(3), 62-71.

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, bgmsab19@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6234-1474>

² Dr., Bağımsız Araştırmacı, samimahir@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7013-7502>

EXTENDED SUMMARY

Introduction and Research Purpose

Taxation has traditionally been regarded within classical economic thought as a technical instrument designed to finance public expenditures and sustain state functions. However, historical and sociological analyses increasingly demonstrate that taxation frequently operates as a powerful mechanism shaping social structures, economic behavior, and cultural norms. From the perspective of fiscal sociology, particularly following Rudolf Goldscheid's foundational approach, public revenues and expenditures are not neutral financial categories but are deeply intertwined with the evolution of societies and state power. In colonial contexts, this relationship becomes even more pronounced, as taxation often exceeds its fiscal purpose and is transformed into an instrument of domination, discipline, and social engineering. The purpose of this study is to analyze how taxation was deliberately employed as a mechanism of power during French colonial rule in Madagascar, with a specific focus on the so-called "Moralizing Tax" (impôt moralisateur), also referred to as the poll tax. The central research problem is to determine how this tax differed from other colonial taxes of the period and how it functioned not merely as a source of revenue, but as a strategic tool aimed at reshaping production relations, consumption habits, labor practices, and cultural orientations of the Malagasy population within the framework of colonial governance..

Methodology

Taxation has traditionally been regarded within classical economic thought as a technical instrument designed to finance public expenditures and sustain state functions. However, historical and sociological analyses increasingly demonstrate that taxation frequently operates as a powerful mechanism shaping social structures, economic behavior, and cultural norms. From the perspective of fiscal sociology, particularly following Rudolf Goldscheid's foundational approach, public revenues and expenditures are not neutral financial categories but are deeply intertwined with the evolution of societies and state power. In colonial contexts, this relationship becomes even more pronounced, as taxation often exceeds its fiscal purpose and is transformed into an instrument of domination, discipline, and social engineering. The purpose of this study is to analyze how taxation was deliberately employed as a mechanism of power during French colonial rule in Madagascar, with a specific focus on the so-called "Moralizing Tax" (impôt moralisateur), also referred to as the poll tax. The central research problem is to determine how this tax differed from other colonial taxes of the period and how it functioned not merely as a source of revenue, but as a strategic tool aimed at reshaping production relations, consumption habits, labor practices, and cultural orientations of the Malagasy population within the framework of colonial governance.

Findings

The findings indicate that the Moralizing Tax imposed by the French colonial administration significantly differed from other colonial taxes implemented during the same period. While many colonial taxes were primarily designed to finance infrastructure projects, military security, or administrative costs, the Moralizing Tax directly targeted the everyday economic practices and social organization of the Malagasy population. The obligation to pay the tax exclusively in cash and specifically in the Malagasy franc forced local communities -largely operating within a subsistence-based agricultural economy- to participate in the monetary economy and wage labor system. Traditional modes of production oriented toward self-sufficiency were gradually undermined and replaced by market-oriented agricultural practices aimed at generating cash income. Furthermore, the timing of tax collection, often coinciding with harvest periods, compelled peasants to sell their products at unfavorable prices, frequently to foreign traders who dominated local markets. This process intensified indebtedness, reinforced dependency relationships, and facilitated labor exploitation. As a result, taxation became a central mechanism through which colonial authorities restructured local economic hierarchies and integrated Madagascar into the broader colonial economy.

Conclusion and Discussion

The results of the analysis demonstrate that taxation in colonial Madagascar functioned as a multifaceted power mechanism combining elements of coercion and persuasion. Although the Moralizing Tax was officially presented as a civilizing measure intended to instill discipline, productivity, and the moral value of labor, in practice it operated as an instrument of economic control and social engineering. Through fiscal pressure, the French colonial administration compelled the Malagasy population to adopt new labor relations, consumption patterns, and economic behaviors aligned with colonial interests. Taxation facilitated the extraction of surplus value by ensuring a steady supply of cheap labor and export-oriented agricultural products, while simultaneously normalizing dependence on colonial institutions and monetary systems. Beyond its immediate economic effects, the tax contributed to broader cultural transformations by reshaping everyday practices and reinforcing colonial authority even in the absence of direct military coercion. This study concludes that taxation under colonial rule should be understood not merely as a fiscal necessity but as a strategic instrument of governance and power. The case of Madagascar illustrates how monetary policies and tax obligations were deliberately designed to restructure society, transform cultural values, and establish long-term economic and ideological dependency. The Moralizing Tax exemplifies how fiscal instruments can function as technologies of social transformation and control within colonial systems. For future research, comparative studies examining similar taxation practices across different French colonies could provide deeper insights into broader patterns of colonial fiscal governance. Additionally, incorporating perspectives from postcolonial economics and development studies may further enhance understanding of the enduring impacts of colonial taxation systems on contemporary economic structures and inequalities

Giriş

Mali sosyolojinin öncülerinden biri olarak kabul edilen Rudolf Goldscheid'e göre, toplumun evrimi ile kamu gelirleri ve harcamaları arasında karşılıklı bir etkileşim bulunmaktadır. Kamu maliyesinin bileşenleri, tarih boyunca devletin ve toplumun dönüşümünde belirleyici bir rol oynamış; özellikle vergilendirme politikaları ekonomik ve sosyal yapıyı şekillendiren temel unsurlardan biri hâline gelmiştir. Bu durum, vergilendirmenin yalnızca bir kamu geliri sağlama aracı olmanın ötesinde, toplumsal ve kültürel yapıyı da etkileyen bir mekanizma olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Örneğin, Türkiye'deki konutlarda yaygın olarak görülen Fransız balkon tasarımı, Fransa'da geçmişte balkon vergisinden kaçınmak amacıyla yapılan mimari bir değişimin kültürel mirası olduğu bilinmektedir. Bu tür örnekler, vergi politikalarının yalnızca ekonomik sonuçlar doğurmakla kalmayıp, toplumların yaşam biçimlerini ve kültürel alışkanlıklarını da dönüştürebildiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Vergilendirmenin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi incelendiğinde, en eski uygarlıklardan modern devlet yapısına kadar her dönemde vergilendirmenin farklı biçimlerde uygulandığı, değişen ekonomik ve siyasi koşullara bağlı olarak yeni işlevler kazandığı görülmektedir. Vergiler, kimi zaman devletlerin mali gereksinimlerini karşılamada bir yol olarak görülürken, kimi zaman da bir iktidar aracı olarak kullanılmıştır. Ekonomik, teknolojik, askeri, coğrafi ve diplomatik üstünlüğe sahip devletlerin tarihsel geçmişi incelendiğinde, vergilendirmenin yalnızca bir finansman kaynağı değil, aynı zamanda güç mücadelelerinde stratejik bir araç olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Çalışmanın temel inceleme konusu, Fransız sömürge yönetimi tarafından getirilen ve literatürde "Ahlak Kazandıran Vergi (impôt moralisateur)" olarak anılan kelle vergisidir. Bu vergi, dönemin diğer vergilerinden farklı olarak ekonomik bir yük olmanın ötesinde, toplumun üretim biçimini ve kültürel yapısını dönüştürme aracı olarak kurgulanmıştır. Bu bağlamda çalışma, vergilendirmenin sömürge yönetimi bağlamında bir güç aracı olarak nasıl işlediğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, devletlerarası güç mücadelelerinde vergilendirmenin nasıl bir manipülasyon aracı hâline gelebileceğini, üretim ve tüketim alışkanlıklarını nasıl yönlendirebileceğini ve toplumsal kaynakların kontrol altına alınmasına nasıl katkıda bulunabileceğini incelemektedir.

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel doküman analizi yaklaşımına dayanmaktadır. Bu kapsamda, Fransız sömürge yönetiminin Madagaskar üzerindeki vergi politikalarına ilişkin sömürge dönemine ait ekonomik kayıtlar ile konuya dair akademik literatür birincil ve ikincil kaynaklar olarak değerlendirilmiştir. Kaynaklar, tarihsel bağlam içinde incelenerek vergi uygulamalarının yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel etkileri de analiz edilmiştir. Bu yöntem, sömürge dönemi vergilendirme politikalarının sadece mali işlevlerini değil, aynı zamanda hegemonik ve ideolojik boyutlarını da anlamaya olanak tanımaktadır. Böylece çalışma, "Ahlak Kazandıran Vergi" örneği üzerinden Fransa'nın sömürge stratejilerinde vergilendirmenin bir güç, tahakküm ve kültürel dönüşüm aracı olarak nasıl işlev gördüğünü bütüncül biçimde ortaya koymaktadır. Bu açıdan çalışma, vergilendirmenin yalnızca ekonomik bir araç olmanın ötesinde, siyasal ve toplumsal dinamikleri şekillendiren bir mekanizma olarak nasıl işlev gördüğüne dair önemli bir örnek sunmaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Vergi Kavramı

Vergi kavramı, maliye literatüründe farklı zaman dilimlerinde ve farklı devlet anlayışlarına göre değişen bir tanıma sahip olup, her dönemin ekonomik, sosyal ve politik koşullarıyla şekillenmiştir. Verginin tanımına yönelik ortak bir görüş bulunmamakla birlikte, günümüzdeki işlevi ve amacı göz önüne alındığında, vergi, "devletin ve kendisine vergilendirme yetkisi verilmiş diğer kamu kuruluşlarının, yükledikleri mali ve mali olmayan görevleri yerine getirebilmek amacıyla, gerçek veya tüzel kişilerden, yasal esaslara uygun şekilde, hukuki cebir altında ve karşılıksız olarak aldığı para şeklindeki iktisadi değerler" olarak tanımlanabilir (Muter, Çelebi ve Sakıncı, 2003, s. 121). Bu tanım, verginin temel unsurlarını ortaya koyarak, verginin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini ve işlevselliğini belirlemektedir.

Verginin temel işlevi, kamu harcamalarını finanse etmek olarak tanımlanabilir. Bu işlev, mali (fiskal) amaç olarak bilinen klasik işlevdir. Ancak, ekonomik ve toplumsal yapıda meydana gelen değişimler, verginin sadece mali amaçlarla değil, aynı zamanda ekstra-fiskal amaçlarla da kullanılmasını gündeme getirmiştir. Ekstra-fiskal amaçlar, verginin ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak için bir araç olarak kullanılması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmek, gelir eşitsizliğini azaltmak veya belirli sektörlerdeki yatırımları desteklemek gibi amaçlar, vergi politikasının ekstra-fiskal işlevleri arasında yer almaktadır (Muter, Çelebi ve Sakıncı, 2003, s. 122).

Verginin tarihsel gelişimi incelendiğinde, başlangıçta verginin devlet yöneticilerine bir tür "armağan" olarak kabul edildiği, ancak zamanla devletin ekonomik ve sosyal alandaki rolünün değişmesiyle birlikte zorunlu hale geldiği görülmektedir. Devletler, özellikle 19. yüzyıldan itibaren artan toplumsal ihtiyaçlar ve kamu hizmetlerinin finansman gereksinimleri doğrultusunda vergilendirmeyi temel bir gelir kaynağı olarak benimsemişlerdir. Günümüzde ise vergi, yalnızca bir gelir aracı olmanın ötesine geçerek, sosyal adaletin sağlanmasında, gelir dağılımı eşitsizliklerinin azaltılmasında ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Bu bakımdan vergilendirme sistemi, devletin ekonomik yapıyı denetlemesini, toplumsal refahı artırmasını ve halk arasındaki eşitsizlikleri azaltmasını sağlayan önemli bir mekanizma niteliğindedir. Verginin bu işlevi, toplumsal yapıları dönüştürme potansiyeline sahip olup devletin vatandaşlarıyla olan ilişkisini yeniden şekillendirmektedir. Böylece vergilendirme, başlangıçta yalnızca bir yükümlülük olarak görülürken, zamanla sosyal ve ekonomik yapıyı etkileme gücüne sahip bir araç haline gelmiştir.

Vergi kavramı, sömürge döneminde ve farklı tarihsel bağlamlarda, yalnızca kamu gelirini sağlama aracı olmanın çok ötesine geçmiştir. Sömürgeci yönetimler, vergiyi ekonomik ve toplumsal yapıları yönlendiren bir kontrol ve disiplin mekanizması olarak kullanmıştır. Bu bağlamda vergilendirme, yerel üretim biçimlerini ve ekonomik davranışları şekillendirme aracı hâline gelmiş; halkın üretim tercihlerini, ticaret ilişkilerini ve işgücü kullanımını koloninin çıkarlarına uygun biçimde yönlendirmeyi amaçlamıştır. Böylece vergi, yalnızca mali bir yükümlülük olmaktan çıkarak, ekonomik düzeni yeniden şekillendiren stratejik bir araç olarak işlev görmüştür.

Bunun yanı sıra, vergilendirme politikalarının toplumsal ve kültürel yapılar üzerindeki etkisi de dikkate değerdir. Sömürgeci yaklaşımda vergi, halkın günlük yaşamını, sosyal ilişkilerini ve toplumsal normlarını dönüştürme potansiyeline sahip bir mekanizma olarak değerlendirilmiştir. Vergi, belirli üretim ve tüketim faaliyetlerini teşvik etmek ya da sınırlamak suretiyle ekonomik davranışları yönlendirirken, aynı zamanda toplumun sosyal dokusunu da etkilemiştir. Bu çerçevede vergilendirme, yalnızca devletin gelir toplama aracı olmanın ötesinde, toplumsal kontrol ve ekonomik yönlendirme işlevlerini bir arada taşıyan çok boyutlu bir araç olarak teorik literatürde ele alınmaktadır. Bu durum, Madagaskar örneğinde açık biçimde gözlemlenebilmektedir.

Bu bağlamda, Ahlak Kazandıran Vergi gibi özel uygulamalar, klasik fiskal işlevlerin ötesine geçerek ücretli emek sistemine entegrasyon, yerel ekonominin koloninin para birimine bağımlılığı ve sosyal disiplinin sağlanması gibi ekstra-fiskal amaçları da gerçekleştirmiştir (Genschel ve Seelkopf, 2022). Benzer biçimde, Kanada gibi yerleşimci sömürgeci devletlerde vergi, yalnızca mali bir yükümlülük olmaktan öte, Yerli uluslar ve halklarının toplumsal ve siyasi konumlarının yeniden şekillendirilmesinde merkezi bir rol oynamıştır (Willmott, 2024).

1.2. Güç Kavramı

Uluslararası ilişkiler literatüründe güç kavramı, farklı teorik perspektiflerle ele alınmış ve tanımlanmıştır. Robert A. Dahl, gücü, “A aktörünün B aktörü üzerinde sahip olduğu ve B’nin aksi takdirde yapmayacağı bir şeyi, B’ye yaptırmasına yarayan unsur” şeklinde tanımlamaktadır (Dahl, 1957, s. 202). Bu tanımda, güç, bir aktörün diğer bir aktör üzerinde doğrudan etki kurabilme kapasitesini ifade etmektedir. Joseph S. Nye ise gücü, “deneyimlenmesi, tanımlanması ve ölçülmesinden daha kolay olan ve birinin niyetlerine ve hedeflerine ulaşabilme yeteneği” olarak açıklamaktadır (Nye, 2004, s. 20). Nye’nin yaklaşımında güç, bir aktörün belirli hedeflere ulaşabilme kapasitesine odaklanmakta ve bu kapasiteyi tanımlarken güç unsurlarının geniş bir yelpazede işlev gösterdiğine işaret etmektedir.

Güç kavramı, uluslararası ilişkilerde genellikle sert güç, yumuşak güç ve akıllı güç olmak üzere üç ana boyutta incelenmektedir. Sert güç, askeri müdahale ve zorlamayı içeren, askeri ve ekonomik güç unsurlarını barındıran bir kavramdır. Sert gücün temeli, bir aktörün ekonomik ve askeri kapasitesini kullanarak diğer aktörlerin davranışlarını değiştirme veya etkileme yeteneğine dayanmaktadır. Nye’ye göre, sert güç, “uluslararası bir aktörün ekonomik ve askeri yeteneklerini kullanarak başka bir aktörün ya da aktörlerin davranışlarını değiştirme ya da etkileme yeteneği” olarak tanımlanmaktadır (Nye, 2004, s. 21). Sert gücün etkin bir şekilde kullanılabilmesi için üç aşamalı bir süreç gerekmektedir. İlk aşama, hedefe ulaşmak için yeterli miktarda sert güç kaynağının mevcut olmasıdır. İkinci aşama, hedeflere ulaşılmadığında sert gücün varlığının göstergesi olarak kullanılmasıdır. Son aşama ise, belirlenen hedeflere ulaşmak amacıyla sert güç kaynağının etkin bir şekilde kullanılmasından ibarettir (Pallaver, 2011, s. 12).

Yumuşak güç, Joseph Nye tarafından 1980’lerin sonlarında literatüre kazandırılmış bir kavramdır. Nye, yumuşak gücü, “bir kişinin hedeflerini benimsemeleri için başkalarını cezbederek, etkileyerek ve ikna ederek istediğini elde etme yeteneği” olarak tanımlamaktadır (Çağlar, 2012, s. 2). Yumuşak güç, kültür, siyasi değerler ve dış politika olmak üzere üç temel bileşene dayanmakta ve bu unsurlar aracılığıyla başkalarının davranışları üzerinde etki sağlamaktadır. Yumuşak gücün belirgin özellikleri arasında, cazip kılma ve baştan çıkarma yeteneği ile ideoloji kurma yeteneği bulunmaktadır. Cazip kılma ve baştan çıkarma, özellikle kültürel unsurlar ve medya aracılığıyla etkisini gösterirken, ideoloji kurma yeteneği ise, demokrasinin teşviki ve uluslararası normların yayılması gibi ideolojik unsurları içermektedir (Noya, 2005, s. 4). Yumuşak güç, genellikle zorlamadan ziyade, ikna ve çekicilik yoluyla etki sağlamak amacı gütmektedir.

Akıllı güç, sert ve yumuşak gücün bir arada kullanıldığı stratejik bir yaklaşımdır. Nye’ye göre, akıllı güç, “zorlama ve misillemeye odaklanan sert güç ile ikna ve cazibeye dayalı yumuşak gücün bir alaşımıdır” (Armitage ve Nye, 2007, s. 7). Akıllı güç, her iki güç türünün stratejik bir kombinasyonunu sunmakta ve hedeflere ulaşmak için her iki güç türünün de uygun şekilde entegre edilmesini öngörmektedir. Bu yaklaşımın temelinde, “Eğer istediğim şeyi istemenizi sağlayabilirsem, bunu kabul etmeniz için ceza ya da ödül kullanmama gerek kalmaz” anlayışı yatmaktadır (Çağlar, 2012, s. 2). Akıllı güç, aktörlerin uluslararası ilişkilerde daha esnek ve etkili bir strateji izlemesini mümkün kılmaktadır.

2. Vergi ile Güç Kavramı Arasındaki İlişki

Vergilendirme, insanlık tarihi boyunca devletler ve toplumlar arasındaki en temel ilişkilerden biri olmuştur. Vergi, kamu harcamalarını finanse eden bir araç olmanın ötesinde, ekonomik, politik ve toplumsal süreçlerin şekillendirilmesinde belirleyici bir unsur olarak kullanılmıştır. Tarihsel süreç içerisinde vergilendirme, egemen gücün pekiştirilmesi, toplumsal kontrolün sağlanması ve uluslararası ilişkilerde baskı aracı olarak işlev görmüştür. Vergilendirmenin tarihi, en eski uygarlıklara kadar uzanmaktadır. Mezopotamya, Mısır, Çin ve Roma gibi medeniyetlerde vergi, devlet gelirlerini sağlamak ve yöneticilerin otoritesini güçlendirmek amacıyla uygulanmıştır. Antik Mısır’da halktan tahıl ve emek vergisi alınırken, Roma İmparatorluğu’nda doğrudan ve dolaylı vergiler geniş bir yapıya sahip olmuştur. Roma’da vergi, imparatorluğun genişlemesi ve orduyu finanse etmek için kullanılmış, ayrıca siyasi bir baskı aracı olarak da işlev görmüştür. Orta Çağ’da feodal sistem içinde vergi, soylular ve kilise tarafından kontrol edilmiş, köylüler ağır vergi yükü altında kalmıştır. Avrupa’da monarklar için vergi, otoritenin bir göstergesi olmuş, savaş finansmanı

sağlamak ve merkezi yönetimi güçlendirmek için artırılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda da tımar sistemi çerçevesinde vergi toplama uygulamaları geliştirilmiş, bu sistem devletin ekonomik gücünü artırmıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte vergi sistemlerinde büyük dönüşümler yaşanmıştır. Gelir vergisinin ortaya çıkışı, ekonomik büyüme ve kapitalist sistemin gelişimi ile doğrudan bağlantılıdır. Devletler, vergi politikalarını sosyal refahı artırmak ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için kullanmaya başlamıştır.

Vergilendirme, ekonomik bir araç olmanın yanı sıra siyasi ve sosyal bir kontrol mekanizması olarak da işlev görmüştür. Devletler, vergi politikaları aracılığıyla ekonomik gücü yönlendirebilir, belirli toplumsal kesimleri baskı altına alabilir ve uluslararası arenada üstünlük sağlayabilir. Roma'da ağır vergi yükleri, fethedilen topraklardaki halkı sindirmek için kullanılmış, Orta Çağ'da monarşiler savaş finansmanı sağlamak ve muhalif soyluların gücünü kırmak amacıyla vergileri artırmıştır. Sömürgecilik döneminde vergilendirme, ekonomik çıkarları maksimize etmenin bir yolu olarak kullanılmıştır. İngiltere, Hindistan ve Afrika'daki sömürgelerinde ağır vergi politikaları uygulamış, bu vergiler aracılığıyla altyapı yatırımları yaparken yerel halkları ekonomik bağımlılığa sürüklemiştir.

Bu bağlamda, vergilendirmenin tarih boyunca ekonomik gücün yönetimi ve siyasi otoritenin pekiştirilmesinde oynadığı rol, devletler arasındaki güç mücadeleleriyle de doğrudan ilişkilidir. Vergi politikaları, yalnızca devletlerin iç dinamiklerini değil, aynı zamanda uluslararası ilişkileri ve küresel dengeleri de şekillendirmiştir. Avrupa tarihindeki ekonomik, siyasi ve toplumsal dönüşümler, vergi sistemlerinin değişimiyle paralel ilerlemiş; merkezi otoritelerin güçlenmesi, sömürgecilik politikaları ve sanayi devrimi gibi büyük çaplı değişimler, vergilendirmenin bir kontrol aracı olarak nasıl kullanıldığını göstermiştir. Dolayısıyla, vergilendirme yalnızca devletlerin mali kaynaklarını oluşturmakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal yapıların dönüşümüne, güç ilişkilerinin şekillenmesine ve küresel ekonomi-politik düzenin inşasına da katkıda bulunmuştur (Sunar, 2007, s. 58).

Devletler arasındaki güç mücadeleleri temeli medenileştirme misyon, siyasi güç ve prestij arzusu ve ekonomik kazanç hırsı olmak üzere üç ana kaynağa dayanmaktadır (Sunar, 2007, s. 65). Medenileştirme misyonu temelde iki amaca hizmet etmektedir. Bunlardan ilki, Hristiyanlığın yayılması, ikincisi ise uluslararası arenada gücünü kanıtlamak ve prestij kazanmış medeniyet unsurlarını diğer ülkelerin kullanımına sunmaktır (Gallagher ve Robinson, 1966, s. 60). Öte yandan, devletler arasındaki güç mücadelelerinin önem kazanmasında devletlerin siyasi güç ve prestij arzusunun da önemli bir etkisi vardır. Çünkü egemenliğin genişletilmesi güç ve çıkar anlamına gelmektedir (Arendt, 1998, s. 20). Devletler arasındaki güç mücadelelerinin altında yatan bir diğer faktör de ekonomik kazanç hırsıdır. Ekonomik, teknolojik, askeri vs. açıdan güçlü olan devletler, diğerlerinin ekonomik yapıları üzerinde birtakım dönüşümler yapmakta ve bu sayede varlıklarının devamlılığını sağlamaktadır. Bu ekonomik dönüşümler Magdoff'a göre, iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki, insan gücü ya da tehdit yani sert güç kullanımıdır. İkincisi ise yerli halkların katledilmesi ya da yerleşim yerlerinden sürülmesidir (Magdoff, 1975, s. 71).

Özellikle, 1870'lerden itibaren, yeni enerji kaynaklarının üretimde kullanılması ve yeni döküm yollarının geliştirilmesi ile daha rahat ve dayanıklı taşıma araçlarının bulunması sayesinde sanayi üretimi artmıştır (Ülman, 2002, s. 183). Bu nedenle birçok gelişmiş ülkede bulunmayan yeni pazarlara ve yeni hammadde tedarik kaynaklarına ihtiyaç duyulmuş ve bunlar giderek önem kazanmıştır. Öte yandan, sermaye birikimi arttıkça yeni yatırım alanlarına duyulan ihtiyaç da artmıştır. Yaşanan bu ekonomik gelişmelere bağlı olarak devletler arasındaki güç mücadeleleri yoğunlaşmıştır (Hobsbawm, 1995, s. 330).

Devletler arasındaki güç mücadelelerinde, güç kullanımının devlet tarafından belirlenen hedeflerin önceliğine bağlı olduğu görülebilir. Temel olarak devletlerin birbirleri üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışmasının üç nedeni vardır. Bunlardan ilki doğal kaynaklara sahip olmak, ikincisi ucuz işgücü sağlamak, üçüncüsü ise ticaret ağlarını genişletmektir (Kireşçi, 2019: 165). Bu nedenler devletler arasındaki güç mücadelesi kapsamında değerlendirildiğinde, ilgili devletin amacı başka bir devletin doğal kaynaklarına sahip olmak olduğunda, askeri araçlar çerçevesinde sert güç kullanımı yeterli olmaktadır. Ancak ilgili devletin amacı ucuz işgücü temini, diğer bir deyişle emeğin sömürülmesi ise sert güç kullanımı tek başına yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda, başka devletler üzerinde otorite kurmak isteyen devletler, istedikleri zaman doğrudan askeri güç kullanarak başka devletlerin ve bölgelerin kontrolünü ele geçirebilmiş, amaçları farklı olduğunda ise farklı yöntemler kullanarak amaçlarına ulaşmışlardır. Bu durumda toplumu yönlendirme ve kültür aktarımı açısından yumuşak güç kullanımının önemi ortaya çıkmaktadır.

Bir ülkenin yumuşak gücü, "ekonomik ve finansal güç, rekabet gücü, demokrasi, refah, kültür, insani değerler, teknolojik altyapı ve kendini diğer ülkelere ifade edebilme yeteneği" gibi unsurları içermektedir. Bu unsurlara sahip bir ülke, diğer ülkeleri kendi kültürünü ve ekonomik yapısını benimsemeye ve diğer toplumların tüketim yapısını kendi lehine değiştirmeye teşvik etmektedir (Korkmaz ve Aybarç, 2018, s. 629). Yabancı kültürlerin içselleştirildiği ve diğer tarafın amaçlarına hizmet edecek şekilde yönlendirildiği ülkelerde, insanlar zorlama olmaksızın istenen davranış kalıplarını benimserler. Toplumda kültürel değişim, özellikle ucuz işgücü sağlamak için gereklidir. Çünkü amaç işgücü sağlamak olduğunda, sert gücün doğrudan uygulanması istenen sonucu elde etmek için yeterli olmayabilir. Sert güç kullanımı en iyi ihtimalle bir tehdit (ceza) olarak kullanılır. Bu şekilde insanlar çalışmaya zorlanır (Kireşçi, 2019, s. 177). Ancak insanlar her zaman kendi ekonomik çıkarlarına yönelme eğilimindedir. Zorla çalıştırma bu nedenle son derece verimsizdir.

Devletler arasındaki güç mücadeleleri ve vergi uygulamaları arasındaki ilişkiyi incelerken, Kireşçi'nin (2019) para kavramını toplum içindeki bireyler arasında bir "sosyal sözleşme" (Hobbes, 2007, s. 50), vergiyi ise devleti yönetenler ile toplum arasındaki bir "siyasi sözleşme" olarak tanımlaması oldukça dikkat çekicidir. Bu yaklaşım, devleti bir "sözleşme" olarak gören teorik bir temele sahiptir. Toplum ile onu yönetenler arasındaki siyasi sözleşmeye göre, yöneticiler toplumun ihtiyaçlarını karşılamalı, toplum da talep ettiği hizmetler karşılığında vergi ödemelidir. Ödenecek vergi, toplumsal sözleşmenin bir ürünü olan ulusal bir para ile

olmalıdır. Bu ilişkiler açısından paranın toplumun, vergilendirmenin de devletin bir bileşeni olduğu açıktır. Dolayısıyla “para” ve “vergi” kavramları toplum ve devlet yönetiminin en temel unsurlarıdır.

Devletin varlığı ve otoritesinin sürdürülebilirliği, toplum ile yöneticiler arasındaki karşılıklı bağımlılığa dayanmaktadır. Vergilendirme, bu ilişkinin en somut göstergelerinden biri olup, sadece ekonomik bir araç değil, aynı zamanda siyasi bir meşruiyet kaynağıdır. Tarihsel olarak bakıldığında, vergilendirmenin, egemen gücün toplum üzerindeki hakimiyetini pekiştiren ve yönetimin devamlılığını sağlayan bir mekanizma olduğu görülmektedir. Ancak bu süreç, sadece bağımsız toplumlar için değil, işgal edilen ülkelerde de benzer bir işleyiş göstermektedir. İşgal sonrası yönetimlerin karşılaştığı en büyük sorunlardan biri, otoritelerini meşrulaştıracak ve ekonomik düzeni sürdürecektir bir yapı inşa edebilmektir. Bu noktada, işgalci güçlerin kalıcı bir ekonomik düzen oluşturabilmesi için vergi sistemini yeniden yapılandırması ve toplumu bu yeni düzene entegre edebilmeleri gerekmektedir.

Bağımsız toplumlar yöneticilerini kendi bünyelerinden çıkarmaktadır. Ancak, savaş sonrası işgal edilen ülkelerde hükümet güç kaybettiğinde işgalci güçlerin iktidarı ele geçirmeye başladığı görülmektedir. Dolayısıyla toplum ile yeni işgalci güçler arasında sözleşmeden ziyade zora dayalı bir ilişki kurulmaktadır. Ancak, yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı, bu yönetim yapısının işgalci güçlerin amaçlarına hizmet etmediği açıktır. Çünkü zorlama ve güçle yönetilen bir toplum, işgalcinin elde etmeyi amaçladığı ekonomik çıkarlardan uzaktır. Bu nedenle işgalci güç toplumla uzlaşmaya dayalı yeni bir sözleşme yapmalıdır. Genel olarak işgal edilen toplumda işgalci güçlerle iş birliği yapanların desteklenerek bir alt güç oluşturulması şeklini alan yeni yapılanmalarda, işgalci güçlerle ilgili temel sorun sürdürülebilir ekonomik kazançtır. Ekonomik güç hakimiyeti eskiden bir ülkenin kaynaklarına fiilen el koyma şeklinde gerçekleşirken, günümüzde uluslararası hukukun gelişmesiyle birlikte daha çok vergi gelirlerine dayanmaktadır. İşgal altındaki ülkelerde vergiler, işgalci güçlerin yeni iktidar ile toplum arasında yeni bir sözleşme yaratma yönündeki ekonomik hedefine hizmet eden ana unsurdur.

3. Vergilendirmenin Madagaskar’da Bir Güç Aracı Olarak Kullanılması

Fransa’nın sömürgecilik faaliyetleri, 17. ve 18. yüzyıllarda büyük bir ivme kazanmış ve dünya genelinde geniş topraklara sahip olmuştur. Bu dönemde Fransa, Afrika, Asya ve Amerika’da hem ekonomik hem de kültürel etkilerini artırmayı hedeflemiştir. Özellikle Afrika’nın batısı ve kuzeyinde hâkimiyet kurma çabaları, Fransızların yerel kabileler arasında ayırım yapmalarına ve misyonerler aracılığıyla Hristiyanlığı yaymalarına neden olmuştur. Bu süreçte, Fransızlar yerel halkın yaşam biçimlerini ve inançlarını dönüştürmeye çalışmış, Fransız kültürünü benimsetmeye yönelik politikalar uygulamışlardır. Fransızların hâkimiyet kurma çabaları sadece askeri ve kültürel yöntemlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda ekonomik stratejilerle de desteklenmiştir. Fransa’nın özellikle Madagaskar üzerinde uyguladığı vergilendirme politikaları, sömürge yönetiminin bölgedeki ekonomik ve sosyal yapıyı kendi çıkarları doğrultusunda dönüştürme çabalarının somut bir örneğini teşkil etmektedir (Fabre, 2020, s. 28).

Fransa’nın Madagaskar’ı işgali, 17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar süren bir süreçtir. İlk Fransız yerleşimi, 1642 yılında Fort-Dauphin’de (günümüzde Taolagnaro) Jacques de Pronis liderliğinde kurulmuştur. Ancak, 1674 yılında yerel halkın saldırıları sonucu bu koloni sona ermiştir. Fransa’nın ilerleyen dönemlerdeki işgal teşebbüsleri, 1 Ekim 1895 tarihinde büyük bir direnişle karşılaşmadan başkent Antananarivo’ya düzenlenen seferle başarıya ulaşmıştır. Bunun sonucunda, Fransa Madagaskar’ı ilhak etmiş ve topyekûn sömürgeleştirmeye başlamıştır.

Fransa’nın Madagaskar’daki yönetimi, adanın sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını önemli ölçüde dönüştürmüştür. Avrupalıların, diğer toplumları “hükmedilmesi ve medenileştirilmesi gereken” insan toplulukları (Said, 1999, s. 25) olarak görmeleri anlayışı çerçevesinde, Fransızlar Madagaskar’da yerel halkın yaşam biçimlerini ve inançlarını dönüştürmeye yönelik çeşitli politikalar uygulamışlardır. Bu bağlamda, Madagaskar halkına yönelik olarak “Ahlak Kazandıran Vergi” (impôt moralisateur) adı altında bilinen “kelle vergisi”nin uygulanması dikkat çekicidir.

Ahlak Kazandıran Vergi, dönemin diğer sömürge vergilerinden önemli ölçüde ayrılmaktadır. Diğer vergiler çoğunlukla altyapı, güvenlik veya ticari gelir sağlama amacı taşıırken, bu vergi doğrudan toplumsal dönüşümü hedeflemiştir. Fransa, bu uygulama ile yalnızca mali kaynak elde etmeyi değil, Madagaskar halkını ücretli emek sistemine entegre etmeyi ve yerel ekonomiyi Fransız para birimine bağımlı hâle getirmeyi amaçlamıştır. Bu yönüyle vergi, klasik fiskal amaçların ötesine geçerek sosyoekonomik bir mühendislik aracına dönüşmüştür.

Fransız General Gallieni tarafından uygulamaya konulan bu vergi, Madagaskar halkının üretim ve tüketim alışkanlıklarını değiştirmeyi amaçlamış, böylece toplumun yaşam biçimi üzerinde köklü değişiklikler hedeflenmiştir. Bu strateji, Fransızların Madagaskar’daki sömürge yönetimlerinin sürekliliğini sağlamak ve yerel halkı Fransız kültürüne asimile etmek için kullandıkları yöntemlerden biri olmuştur.

Larrier (2017, ss. 47-63), Fransa’nın Madagaskar’daki sömürge yönetiminde vergilendirmenin yalnızca ekonomik bir araç değil, aynı zamanda kültürel tahakkümün en etkili bileşenlerinden biri olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre Fransız idaresi, “Ahlak Kazandıran Vergi” uygulamasıyla yerel halkın üretim döngüsünü kırarak onları kolonyal piyasanın ücretli emek sistemine entegre etmeyi amaçlamış ve bu süreçte vergi, toplumsal disiplini tesis eden bir iktidar aracına dönüşmüştür. Larrier, bu mekanizmayı “medeniyetin ekonomikleştirilmesi” olarak tanımlar; çünkü Fransa, ekonomik rasyonalite kisvesi altında yerel halkın yaşam biçimlerini yeniden düzenlemiş, çalışma, üretim ve tüketim alışkanlıklarını Fransız değerleriyle uyumlu hâle getirmiştir. Bu politika, Foucault’nun “biyopolitika” kavramında ifade ettiği gibi, bireylerin bedenlerini ve emek güçlerini ekonomik süreçler aracılığıyla yönetmeye dayanan bir iktidar biçimini temsil etmektedir. Böylece, vergi yalnızca mali bir yükümlülük değil, kültürel ve ideolojik bir disiplin aracı hâline gelmiş; Fransa, ekonomik bağımlılığı kalıcılaştırırken, aynı zamanda “medenileştirme” söylemini de meşrulaştırmıştır.

Verginin, sadece ekonomik bir araç olmanın ötesinde bir yönetim ve kontrol mekanizması olduğu düşünüldüğünde, Fransa'nın Madagaskar'daki uyguladığı "Ahlak Kazandıran Vergi" (impôt moralisateur) bu çerçevede ele alınmalıdır. Fransa yönetimi, Madagaskar'da doğrudan bir toplumsal uzlaşma yerine, vergilendirmeyi bir baskı aracı olarak kullanarak toplumu kendi ekonomik ve kültürel sistemine entegre etmeyi amaçlamıştır. Bu durum, işgalci güçlerin ekonomik kazanç sağlamaya yönelik vergi politikalarının, sadece mali bir zorunluluk değil, aynı zamanda toplumu şekillendiren ve dönüştüren bir araç olarak da kullanıldığını göstermektedir.

Fransız işgalinden önce Madagaskar halkı temel ihtiyaçlarını karşılamak için pirinç ekimiyle uğraşıyordu ve bugünkü anlamda parasal bir ekonomiye sahip değildi. Ancak işgalden sonra "Ahlak Kazandıran Vergi (impôt moralisateur)" olarak bilinen bir "kelle vergisi" konulması Madagaskar halkının üretim ve tüketim yapısını değiştirmiştir. Fransız General Gallieni tarafından konulan vergi, Fransa tarafından basılan Madagaskar Frank'ı cinsinden nakit ödeme şartına bağlıydı. Başlangıçta yerel halk bu vergiyi işgalci gücün faaliyetlerini sürdürebilmek için dayattığı bir fon olarak algılamış olsa da özünde vergi, dolaylı yoldan iki amaca hizmet ediyordu. Bunlar (Jacob, 1987, s. 439): Fransa tarafından ucuz işgücü temini ve Madagaskar yerlilerinin Fransa için ekonomik değeri yüksek ürünler üretmesini sağlamaktır.

Bu vergilendirme politikaları, sadece ekonomik sömürü aracı olmakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal yapıyı dönüştüren bir mekanizma olarak işlev görmüştür. Fransızlar, yerel halkın geleneksel geçim ekonomisinden uzaklaşmasını sağlamak amacıyla, vergilendirme ve para biriminin kullanımını stratejik bir şekilde planlamışlardır. Vergilerin belirli bir para birimiyle ödenmesi zorunluluğu, yerel halkı doğrudan ticaretle ve ticari faaliyetlere katılım zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmıştır. Böylece, yerel ekonomi, kendi ihtiyaçlarını karşılamaya dayalı öz-yeterlilik modelinden çıkarılarak, Fransız ekonomik sistemine entegre edilmiştir. Bu dönüşüm yalnızca ekonomik üretim biçimlerini değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı ve hiyerarşileri de yeniden şekillendirmiştir.

Fransızların uyguladığı vergi politikaları, yerel halkın yaşam biçimini değiştirmiş ve parasal sisteme geçişi hızlandırmıştır. Özellikle vergi ödemeleri pirinç hasadıyla aynı zamana denk getirilmiştir. Vergi ödeme zamanının pirinç hasat dönemiyle örtüşmesi, halkın bu vergileri, tarım ürünlerini satmaları için yabancı tüccarlara yönlendirilmesini zorunlu kılmıştır. Malgaş frangı ile yapılan ödemeler, yalnızca Çinli ve Hintli tüccarların erişimine açılmış ve yerel halk, ürünlerini çok düşük fiyatlarla satmak zorunda kalmıştır. Sonuç olarak, çiftçiler ürünlerini çok düşük fiyatlara satmak zorunda kalmışlardır. Dahası, çiftçiler ürünlerini kendileri için depolayamadıklarından, ürünlerini tekrar satın almak için yabancı tüccarlardan borç para almak zorunda kalmışlardır. Ayrıca, yerel halk Avrupa'dan getirilen birçok yeni ürüne maruz kalmıştır. Böylece Madagaskar halkı bir anlamda Madagaskar frangı kazanmaya zorlanmıştır. Madagaskar halkına ise Madagaskar frangı kazanmak için iki yol sunulmuştur. Madagaskar halkı ya Fransızlar tarafından kurulan plantasyonlarda işçi olarak çalışabilir ya da tarım ürünleri üretilip bunları tüccarlara nakit karşılığında satabilirdi. Yıllar boyunca uygulanan vergiler Madagaskar halkı için bir yük haline gelmeye başlayınca, bazı aileler Fransız plantasyonlarında çalışmaya başlamıştır. Plantasyonlarda çalışmayan aileler de sahip oldukları bazı tarım arazilerinde kakao, ananas ve Fransa'nın talep ettiği diğer ürünleri üretilip satarak Madagaskar frangı kazanmaya başlamıştır. Bu arada, yerel halka çeşitli gıda maddeleri sunulmaya devam etmiştir ve Madagaskar halkı Avrupa'dan getirilen birçok yeni ürüne aşina olmuştur. Böylece, para ve vergi uygulamaları yoluyla toplumdaki üretim ve tüketim kültürü değişmeye ve dönüşmeye başlamıştır. Bu değişim ve dönüşüm sayesinde Fransızlar kurdukları sistemin adadan ayrıldıktan sonra da devam etmesini sağlamışlardır. Çünkü bilindiği gibi bir kez işgal edilen topraklar belli bir süre sonra tekrar kaybedilebilmektedir. Ancak fikirlerden, milli görüşten ve manevi değerlerden yoksun bir ulusun geçmişe dönmesi çoğu zaman mümkün değildir. Bu nedenle Madagaskar'ın işgalinden sonra Fransa, para ve vergilendirmeyi sosyal yapıyı değiştirmenin bir aracı olarak kullanmıştır ve yerel halkı Fransa'ya bağımlı hale getirmiştir (Graeber, 2015, s. 50-52).

Bu dönemde vergilendirmenin Madagaskar halkı üzerinde bir sert güç aracı olarak kullanıldığı söylenebilir. Öte yandan, verginin adı (Ahlak Kazandıran Vergi) göz önüne alındığında, sert güç kullanımının yanı sıra yumuşak güç kullanımına da vurgu yapıldığını göstermektedir. Ahlak vergisi temelinde Fransızlar, yerel halka emeğin ve alın terinin önemini öğretmek onları medenileştireceklerini iddia etmişler ve halkı buna ikna etmeye çalışmışlardır. Ancak elbette halkı ikna edemedikleri takdirde bunun hiçbir anlamı olmayacaktı. Bu bağlamda J.J. Rousseau, "Sanat ve Bilim Üzerine Bir İnceleme" adlı eserine düştüğü bir dipnotta aşağıdaki olaydan bahsetmektedir; Birçok "vahşi" Paris'e, Londra'ya ve diğer şehirlere getirilir. İnsanlar onlara zenginliğimizi, lüksümüzü, en faydalı ve ilginç teknolojilerimizi göstermeye heveslidir. Ancak bunların hiçbirini onları cezbetmedi ne biraz hayranlık ne de biraz açgözlülük uyandırdı. Aklıma 30 yıl önce İngiltere'ye getirilen Kuzey Amerikalı bir şef geldi. Onu memnun etmek için önüne binlerce şey konuldu ama o hiçbirini istemedi. Silahlarımızı ağır ve hantal buldu. Ayakkabılarımız ayağını acıtıyor ve giysilerimiz onu sıkıyordu. Her şeyi reddetti ama sonunda omuzlarına bir battaniye örtmenin onu biraz daha fazla mutlu ettiğini fark etti. İçlerinden biri, "En azından bunun işe yarayacağını kabul edersen" dedi ve Aborjin, "Evet, neredeyse bir hayvan derisinden farkı yok," diye cevap verdi (Rousseau, 2011, s. 43).

Bu olaydan da anlaşılacağı üzere bir toplumun tüketim alışkanlıkları ve zevkleri değişmedikçe yeni ve abartılı ürünler o toplumda işe yaramayacaktır. Bu nedenle insanların tüketim ve üretim alışkanlıklarını değiştirmek önemlidir. Bu şekilde toplumların yönetiminde etkili bir güç olunabilir. Bu bağlamda Madagaskar örneği, toplumsal üretim ve tüketim alışkanlıklarının vergilendirme uygulamaları yoluyla yönetsel güce dönüştürülmesi sürecini açıkça göstermektedir. Madagaskar örneğinde, vergilendirmeye dayalı bir toplumun kültürel dönüşümü Henry Kissinger'ın "Gıdayı kontrol ederseniz ulusu kontrol edersiniz, petrolü kontrol ederseniz kıtayı kontrol edersiniz, parayı kontrol ederseniz dünyayı kontrol edersiniz!" sözünü kanıtlar niteliktedir. Çünkü Fransızların Madagaskar'ı işgal ettiklerinde yaptıkları ilk şey kelle vergisi koymak olmuştur. Burada vurgulanması gereken nokta, bu verginin

Fransa tarafından basılan Madagaskar Frank'ı ile ödenmesi zorunluluğudur. Böylece Fransa parayı kontrol etmiş ve yerel halkı vergilendirme yoluyla Fransa'ya bağımlı hale getirmiştir.

Bu durum çağdaş literatürde “fiskal kolonyalizm” (fiscal colonialism) ve “çifte vergi yapısı” (dual tax structure) kavramlarıyla açıklanmaktadır (Frankema ve Booth, 2019; Haufler ve Kato, 2024). Fiskal kolonyalizm, sömürge yönetimlerinin vergi sistemlerini yalnızca gelir sağlama amacıyla değil, sömürgeleştirilen toplumları disipline etme, ekonomik davranışlarını şekillendirme ve politik sadakati tesis etme aracı olarak kullanmalarını ifade etmektedir. Bu çerçevede, Madagaskar örneği, verginin ekonomik bir mekanizma olmaktan ziyade, iktidarın görünmez biçimlerde işleyen bir yönetim tekniğine dönüşümünü temsil etmektedir.

Bu bağlamda “Ahlak Kazandıran Vergi”, klasik fiskal işlevlerin ötesine geçerek, ücretli emek sistemine entegrasyon, yerel ekonominin koloninin para birimine bağımlılığı ve sosyal disiplinin sağlanması gibi ekstra-fiskal amaçları da gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla, vergi yalnızca mali bir yükümlülük değil; sömürgeci yönetimlerin ekonomik ve toplumsal mühendislik stratejisinin merkezi bir aracı olarak işlev görmüş, tarihsel vergi literatüründeki Avrupamerkezci bakış açısını aşan daha küresel bir anlayışın gelişmesine katkı sağlamıştır (Genschel ve Seelkopf, 2022).

Günümüzde birçok Afrika ülkesinde Fransızcanın hâlâ resmi dil olarak kullanılması, Hristiyanlığın hâkim din hâline gelmesi ve Fransız kültürel etkisinin devam etmesi, bu vergi ve para politikalarıyla başlayan derin kültürel dönüşümün kalıcılığını kanıtlamaktadır. Fransa, vergilendirmeyi bir “medenileştirme projesi”nin taşıyıcısı olarak kullanmış; Madagaskar halkını yalnızca ekonomik anlamda değil, düşünsel, kültürel ve kimliksel anlamda da Fransa'ya bağımlı hâle getirmiştir. Böylece vergilendirme, bir sömürge ekonomisi aracından çok daha fazlası olarak, toplumun zihinsel haritasını yeniden çizen bir iktidar tekniği işlevi görmüştür.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, vergilendirmenin bir güç aracı olarak nasıl işlediği, özellikle Fransızların Madagaskar'ı işgal etmelerinin ardından uyguladıkları vergi politikaları çerçevesinde incelenmiştir. Vergilendirme, sadece bir gelir kaynağı olmanın ötesinde, sömürge yönetiminin ekonomik ve sosyal yapıları üzerinde önemli etkiler yaratmış, aynı zamanda Fransız yönetiminin egemenliğini pekiştiren bir araç olarak kullanılmıştır.

Fransa'nın Madagaskar'da uyguladığı vergi politikaları, yalnızca ekonomik bir düzenleme olmaktan öte, toplumsal yapıyı dönüştürmeye ve sömürge yönetimini kalıcı hâle getirmeye yönelik stratejik bir araç olarak işlev görmüştür. “Ahlak Kazandıran Vergi” adı altında getirilen kelle vergisi, yerel halkın geleneksel üretim biçimlerini değiştirerek Fransız ekonomik sistemine entegrasyonunu sağlamayı amaçlamıştır. Verginin yalnızca Fransız yönetimi tarafından basılan Madagaskar Frank'ı ile ödenebilir olması, yerel halkı Fransız para sistemine bağımlı kılmış ve ekonomik bağımsızlığını ortadan kaldırmıştır. Bu süreç, ekonomik ve kültürel dönüşümü tetikleyerek Madagaskar'ın uzun vadede Fransız etkisinde kalmasını sağlamış ve sömürge sonrası dönemde bile bu bağımlılık ilişkisi devam etmiştir.

Vergi politikalarının bir güç aracı olarak kullanımı, Madagaskar örneğinde olduğu gibi yalnızca ekonomik baskılarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumsal yapı ve kültürel değerler üzerinde de kalıcı etkiler bırakmıştır. Vergilendirme yoluyla dayatılan ekonomik bağımlılık, Madagaskar halkının üretim alışkanlıklarını değiştirmiş ve geleneksel tarımsal üretimi yerine Fransa'nın taleplerine yönelik ürünlerin yetiştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bunun yanı sıra, Fransa tarafından oluşturulan ekonomik sistem, yerel halkı yabancı tüccarlara bağımlı hâle getirerek onların kendi iç dinamikleriyle sürdürülebilir bir ekonomik yapı kurmasını engellemiştir.

Bu süreç, Fransız kültürel ve politik hegemonyasının yalnızca fiziksel işgal yoluyla değil, aynı zamanda ekonomik araçlarla da sürdürülebileceğini göstermektedir. Fransa, Madagaskar üzerindeki hâkimiyetini askeri yollarla kalıcı kılamayacağını bilincinde olarak, yerel halkın ekonomik düzenini ve tüketim alışkanlıklarını değiştirme yoluna gitmiştir. Para ve vergilendirme mekanizmaları, Fransa'nın bölgedeki etkisini sadece ekonomik anlamda değil, aynı zamanda dil, din ve kültürel normlar açısından da pekiştirmiştir. Bugün Madagaskar'da Fransızca'nın yaygın olarak konuşulması ve Fransız kültürel etkilerinin hâlen varlığını sürdürmesi, bu uzun vadeli dönüşüm sürecinin sonuçları arasında yer almaktadır.

Vergilendirmenin bir sömürge yönetimi aracı olarak nasıl işlev gördüğünü anlamak, günümüzdeki küresel ekonomik düzenin işleyişini de daha iyi kavramamıza yardımcı olabilir. Günümüzde birçok gelişmekte olan ülke, dış borçlanma, para politikaları ve küresel piyasalara entegrasyon gibi mekanizmalarla ekonomik bağımlılığın modern versiyonlarını deneyimlemektedir. Bu nedenle, geçmişte uygulanan sömürgeci vergi politikalarının analiz edilmesi, günümüzdeki küresel ekonomik ilişkilerin anlaşılması açısından da önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın sonuçları, Fransızların Madagaskar üzerindeki sömürge politikalarını, vergilendirme ve para mekanizmaları aracılığıyla toplumun ekonomik yapısını dönüştürme çabaları olarak ele almıştır. Sömürge döneminde uygulanan vergi politikaları, sadece ekonomik egemenliği pekiştirmekle kalmamış, aynı zamanda toplumsal yapıyı da şekillendirmiştir. Bu bağlamda, sömürgecilikten sonra gelişen bağımlılık ilişkileri ve ekonomik yapılar, günümüz gelişmekte olan ülkeleri için önemli dersler sunmaktadır. Bu nedenle, ekonomik bağımsızlık ve sürdürülebilir kalkınma adına, sömürgeci vergi politikalarının etkilerinin ve sonuçlarının derinlemesine analiz edilmesi gerekmektedir. Aşağıda, bu bağlamda yapılabilecek bazı öneriler sıralanmıştır.

Ekonomik Bağımsızlığın Güçlendirilmesi: Gelişmekte olan ülkeler, kendi para politikalarını bağımsız bir şekilde yönetebilmeli ve dışa bağımlı ekonomik sistemlerden kaçınmalıdır. Yerel üretimi ve iç pazarı teşvik eden politikalar geliştirilmeli, tarım ve sanayi alanlarında kendi kendine yeterlilik esas alınmalıdır.

Tarihsel Vergi Politikalarının Analizi: Sömürge döneminde uygulanan vergilendirme politikalarının incelenmesi, günümüzde benzer bağımlılık mekanizmalarının nasıl çalıştığını anlamamıza yardımcı olabilir. Bu nedenle, tarihsel ekonomi politikalarının akademik araştırmalarla daha kapsamlı bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Yerel Para Biriminin Güçlendirilmesi: Madagaskar örneğinde görüldüğü gibi, bir ülkenin ekonomik bağımsızlığını zayıflatmanın en önemli yollarından biri, yabancı bir para birimine bağımlı hâle getirmektir. Gelişmekte olan ülkeler, yerel para birimlerini güçlendirmek ve uluslararası piyasalarda daha etkin hâle getirmek için ekonomik reformlara öncelik vermelidir.

Vergi Politikalarının Adaletli ve Sürdürülebilir Kurgulanması: Vergilendirme politikalarının toplum üzerindeki ekonomik ve sosyal etkileri göz önünde bulundurularak adaletli bir yapı oluşturulmalıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, gelir dağılımını bozan ve belirli kesimleri dezavantajlı duruma düşüren vergi sistemleri gözden geçirilmeli ve reforme edilmelidir.

Kültürel ve Ekonomik Farkındalığın Artırılması: Sömürge döneminde uygulanan politikaların günümüzdeki etkilerini anlamak ve benzer bağımlılık mekanizmalarına karşı bilinç oluşturmak için eğitim sistemlerinde bu konulara daha fazla yer verilmelidir. Kültürel ve ekonomik bağımsızlık bilinci, toplumların gelecekte benzer durumlarla karşılaşmasını engelleyebilir.

Sonuç olarak, Fransa'nın Madagaskar üzerindeki sömürge politikaları, vergi ve para mekanizmaları aracılığıyla toplumun ekonomik ve sosyal yapısını değiştirmeye yönelik sistematik bir süreç olarak kurgulanmıştır. Bu süreç, sadece ekonomik kontrol mekanizmaları ile sınırlı kalmayıp, kültürel ve politik etkiler yaratarak kalıcı bir dönüşüme yol açmıştır. Günümüzde gelişmekte olan ülkeler, tarihsel sömürge politikalarından ders çıkararak ekonomik bağımsızlıklarını güçlendirmeye yönelik stratejiler geliştirmelidir. Vergilendirme politikalarının ekonomik ve sosyal yapıyı nasıl dönüştürdüğüne dair yapılan bu tür analizler, küresel güç dinamiklerini anlamak açısından önemli bir perspektif sunmaktadır.

Ek Bilgiler/Yazar Beyanları

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı	Çalışma, etik kurul onayı gerektirmemektedir.
Çıkar Çatışması	Yazar(lar) açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Teşekkür veya Destek Beyanı	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Yazar Katkıları	Yazar 1'in makaleye katkısı %50, Yazar 2'nin makaleye katkısı %50'dir.

Kaynakça

- Arendt, H. (1998). *Totalitarizmin kaynakları: Emperyalizm*. İletişim Yayınevi.
- Armitage, R. L., & Nye, J. (2007). Smart power and the U.S. strategy for security in a post-9/11 world, 7, 1-15.
- Çağlar, A. (2012). Güç: Sert güç, yumuşak güç ve akıllı güç. www.alicaglar.net.tr/StaticFiles/file/guc-sert-yumusak-ve-akilli-guc.pdf. (Erişim tarihi: 20 Kasım 2023)
- Dahl, R. A. (1957). The concept of power. *Behavioral Science*, 2(3), 201-215.
- Fabre, M. (2020). Motivations et objectifs de l'impôt dans le discours colonial. In E. de Mari (Ed.), *Fiscalité contre nature* (ss. 27-48). Éditions Démopolis.
- Gallagher, J., & Robinson, R. (1966). The imperialism of free trade. In G. Nadel & H. P. Curtis (Eds.), *Imperialism and colonialism* (s. xx-xx). New York: Macmillan Press.
- Genschel, P., & Seelkopf, L. (2022). Global taxation: How modern taxes conquered the world. *Oxford University Press*. <https://academic.oup.com/book/38815>
- Graeber, D. (2015). Borç (İlk 5000 Yıl), (M. Pehlivan, Çev.), Everest Yayınları.
- Hobbes, T. (2007). *Leviathan*, 6. Baskı, (Çev. Semih Lim), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hobsbawm, E. (1995). *Sermaye çağı*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Jacob, G. (1987). Gallieni et "l'impôt moralisateur" à Madagascar. Théorie, pratiques et conséquences (1901-1905). *Revue Française D'histoire D'outre-Mer*, 74(277), 431-473.
- Kireşçi, S. M. (2019). *Siyasal finans teorisi: Siyasal ve finansal kuramların ortak dinamikleri üzerine bir deneme* (Doktora tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Korkmaz, B., & Aybarç, S. (2018). Bir iktidar aracı olarak dış yardım ve dış borçlar: Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze Türkiye'nin dış borçlanma/borçlandırılma serüveni. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33(2), 623-655.

- Laugier, R. (2017). Colonial Economies and Cultural Domination in Madagascar. *French Colonial History*, 17(1), 45-68. <https://doi.org/10.14321/frencolohist.17.1.0045>
- Magdoff, H. (1975). *Az gelişmişlik ve emperyalizm* (A. Aksoy, Çev.). Gözlem Yayınları.
- Muter, N. B., Çelebi, A. K., & Sakıncı, S. (2003). *Kamu maliyesi*. Emek Matbaası.
- Noya, J. (2005). The symbolic power of nations. *Working paper* 35. https://www.researchgate.net/publication/233611575The_symbolic_power_of_nations (Erişim tarihi: 22 Kasım 2023)
- Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to succeed in world politics*. New York: Public Affairs.
- Pallaver, M. (2011). Power and its forms: Hard, soft, smart. *The London School of Economics and Political Science*. The London School of Economics and Political Science.
- Rousseau, J. J. (2011). *Bilimler ve sanatlar üzerine söylev* (S. Eyüboğlu, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Said, E. (1999). *Oryantalizm - Sömürgeciliğin keşif kolu* (S. Ayaz, Çev.). Pınar Yayınları.
- Sunar, L. (2007). XIX. yüzyıl Avrupa'sında emperyalizm algısı. *Sosyoloji Dergisi*, 3(14), 57-80.
- Ülman, A. H. (2002). *I. Dünya Savaşı'na giden yol ve savaş*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Willmott, K. (2024). *Taxes, taxpayers, and settler colonialism: Toward a critical fiscal sociology of tax as white property*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009327532>